

RIGSARKIVET

GENFORENINGEN 1920

—
Et kildehæfte

S l o g s H e r r e d

FOTO FRA GENFORENINGSFESTEN I DYBBØL DEN 11. JULI 1920

Kongehuset og sønderjyderne samledes til Genforeningsfest i Dybbøl for at fejre, at Sønderjylland blev forenet med resten af Danmark. Uoverensstemmelserne mellem de danske sønderjyder og danskerne om, hvor grænsen skulle gå havde imidlertid ikke lagt sig, og hovedkraften bag Genforeningen, H.P. Hanssen fik derfor hverken lov til at byde Christian 10. velkommen, da han red over den slettede grænse ved Kongeåen eller holde hovedtalen ved Genforeningsfesten. På billedet ses Dannebrog dalende ned fra himlen, hvilket det også gjorde på dagen. Her er flaget dog tegnet på efterfølgende.

NORDSLESVIGS SYDGRÆNSE

GENFORENINGEN 1920

I 1920 skete der en vigtig begivenhed i Danmarks historie, nemlig Genforeningen. Historien rækker tilbage til 1864, hvor Danmark tabte 1. slesvigske krig og måtte afgive hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg til det tyske kejserrige. Den nordlige del af Slesvig kaldtes dengang Nordslesvig. Nu kaldes den Sønderjylland.

I Sønderjylland boede der folk, som talte dansk og som følte sig som danskere (danskssindede). Derfor ville de hellere høre til Danmark end til Tyskland. De satte deres håb til §5 i Pragfreden, som blev indgået, efter Preussens sejr over Østrig i en kort krig i sommeren 1866. Paragraffen stillede de danske sønderjyder i udsigt, at de ved en folkeafstemning skulle afgøre, om de ville høre til Danmark eller forblive i Tyskland. Imidlertid blev afstemningen ikke holdt. I 1878 blev bestemmelsen slettet. Det ramte de danske sønderjyder hårdt.

I de første to årtier efter 1864 gik Preussen kun langsomt frem med at gøre de danske sønderjyder til tyske statsborgere. Fra 1880'erne ændrede dette sig, og fortyskningen tog til. For at bevare deres danske identitet og områdets danske karakter organiserede de danskssindede sig i store og små nationale foreninger: Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse i Nordslesvig (1880), Vælgerforeningen for Nordslesvig (1888) og Den nordslesvigske Skoleforening (1892). Dertil kom mange lokale foredragsforeninger, ungdomsforeninger, gymnastikforeninger m.m. Der blev også bygget forsamlingshuse for de danskssindede rundt omkring i sognene.

Hovedkraften i dette arbejde var H.P. Hanssen (1862-1936). Han ville fremtidssikre danskheden indtil den dag, hvor der blev mulighed for en afstemning, sandsynligvis efter et tysk nederlag i

en større europæisk krig. Han arbejdede politisk til gavn for de danske sønderjyder blandt andet fra 1906 i den tyske rigsdag.

De tysksindede i Sønderjylland (den del af befolkningen i Sønderjylland der følte sig tyske) organiserede sig tilsvarende med Den tyske Forening for det nordlige Slesvig som hovedorganisation. Her dyrkede de troskaben mod kejseren og Det tyske Rige.

Den preussiske stat skærpede undertrykkelsen af de danske sønderjyder. Selv om danskheden blev presset tilbage, var der dog stadig et dansk flertal i Sønderjylland, da 1. Verdenskrig brød ud i 1914. Under 1. Verdenskrig (1914-1918) måtte også de danskssindede mænd gøre tjeneste på tysk side. Der faldt ca. 6.000 sønderjyder, og ca. 4.000 blev krigsinvalider. På hjemmefronten var dagligdagen vanskelig. Kvinder, børn og gamle måtte erstatte soldaternes arbejdskraft. Særlig i byerne var der mangel på mad, sæbe, tøj og brændsel m.m. Længslen efter fred var stor. I efteråret 1918 var tiden inde. Tyskland tabte krigen.

I hæftet finder du et bredt udvalg af kilder, der fortæller historien om, hvordan Sønderjylland blev forenet med Danmark; lige fra officielle kilder til kilder fra de vigtigste privatpersoner, der arbejdede for Genforeningen. Desuden finder du dagbøger, breve og erindringer fra almindelige mennesker, der levede i Sønderjylland dengang.

ADRESSE TIL FORDEL FOR PRAGFREDENS §5, 1869

Adresse, som en gruppe af nordslesvigere forsøgte at aflevere i 1869 til kejser Wilhelm af Preussen, hvori de bad kejseren opfylde paragraf 5. I paragraf 5 blev princippet om selvbestemmelsesretten fremsat i forbindelse med Nordslesvig (Sønderjylland).

Deres Majestæt!

Tre Aar ere henrundne, siden Deres Majestæt den 23. August 1866 i Prag sluttede Fred med hans Majestæt Keiseren af Østerrig.

I denne Fredstraktats Artikel V blev efter hans Majestæts de Franskes Keisers Tilskyndelse indsat den Bestemmelse, at de nordlige Distrikter af Slesvig skulle tilbagegives til Danmark, saafremt Befolkningerne ved en fri Afstemning tilkjendegive Ønsket om at vorde gjenhørende Danmark.

Denne Afstemning har endnu ikke fundet sted, og Prag-Fredstraktatens Artikel V venter endnu paa sin Fuldbyrkelse.

Vi længes inderligen efter den Dag, der skal forene os med vore fraskilte Brødre, saa meget mere som hele vort Land lider under den nuværende svævende Tilstand.

Tvende Gange have vi forsøgt at forebringe Deres Majestæt vore Bønner, men vi have hverken kunnet naae til Deres Majestæt Throne eller til Deres Majestæts Regering.

Intet formaaer at rokke vor Tro paa, at hin Traktat og den os deri hiemlede Ret vil skee Fyldest, men Tilstanden her er saaledes, at vi ikke have troet at kunne forsvare for os selv at undlade paany at henlede Deres Majestæts Opmærksomhed paa de sørgelige Tilstande, som Traktatens Ikke-Udførelse har fremkaldt.

Nordslesvig, i September 1869.

Allerunderdanigst

[Navnene på alle underskrevne]

Deres Majestæt!

henrindne, siden Deres Majestæt den 23. August 1866 i Prag sluttede Fred
n af Østerrig.
strafkats Artikel V blev efter Hans Majestæt de Franskes Keisers Tilskyndelse
at de nordlige Distrikter af Slesvig skulle tilbagegives til Danmark, saafremt
fri Afstemning tilkjendegive Dvsket om at vorde gjenforenede med Danmark.
Afstemning har endnu ikke fundet Sted, og Prag-Fredstrafkats Artikel V venter endnu
ages inderligen efter den Dag, der skal forene os med vore frakille Brodre, saa meget
ort Land lider under den nuverende forvende Tilstand.
nde Gange have vi forsøgt at forebringe Deres Majestæt vore Bønner, men vi have hverken
l Deres Majestæts Throne eller til Deres Majestæts Regering.
Antet formaaer at rokke vor Tro paa, at hin Traktat og den os deri hienlede Ret vil skee
n Tilstanden her er saaledes, at vi ikke have troet at kunne forsvare for os selv at undlade
henlede Deres Majestæts Opmærksomhed paa de sorgelige Tilstande, som Traktatens Ikke-Udførelse
kalder.

Nord-Slesvig, i September 1869.

Allerunderdanigst

Peder Jensen Sandvei Kontmand i Holm

Jens P. Sandvei

Hans Christensen Johnsen. Lohrnsdal.

Jes. Møller

Jens Løngaaend. med Løngaaend.

Jens Løngaaend. med Løngaaend.

Resolution.

1. Det danske Nordslesvig er den Del af Hertugdømmet Slesvig, der ligger nordfor en Linie, der gaaer fra Sydpynten af Als, ind ad Elensborgs Kobbemøllebugten, med Vandløbet og Station, derfra sønden om Frøslev

med Sønderaaen til Vidaaen og Bugtning mod Nord, derfra ligesaa langt mod Sønderhavet og op om Nordpynten af Slesvig.

2. Det nordslesvigske Spørgsmaal vil genforenes med Danmark.

3. Stemmeret har alle danske og tyske Kvinder

- a. som er fødte i Slesvig
- b. som har borteboet i Slesvig
- c. som er fødte i andre Lande, men som har borteboet i Slesvig

4. Stemmeret har alle danske og tyske Mænd

5. De danske og tyske Mænd, som har borteboet i Slesvig

6. De danske og tyske Mænd, som har borteboet i Slesvig

POSTKORT FRA H.P. HANSSEN TIL HISTORIKEREN AAGE FRIIS SKREVET I KODESPROG

I oktober 1918 får den dansksindede rigsdagsmand H.P. Hanssen opsnappt, at det Tyske Rige er tæt på at kapitulere. Han sender derfor et postkort i kodesprog med de fortrolige oplysninger til historikeren Aage Friis i København. Aage Friis skulle videregive oplysningerne til den danske regering, som på den måde kunne stå parat med et krav om en folkeafstemning, når kapitulationen skete.

Madkøbt Mandag d. 14/10
H. 8 a Brs. Berlin d. 5 Okt. 1918

Det omtalte Værk er nu af paa, da
Antikvarhandlaren røver sin Sag.
Men sig til Bibliotekets Bestyrelse, at
der naar Landet hurtigt eller forspildes
Chancen, som ikke venter tilbage.

Arbejdets
H. S. W.

Resolution.

Spørgsmaal løst paa den Maade, at Nordslesvig
Befolkning ved at stemme med Ja eller Nej til-
hører med Danmark.

Dommet Slesvig, der ligger nordfor en Linje,
ind ad Flensborg Fjord til Kobbermøllebugten,
Sleslev saaledes, at Padborg bliver Grænse-
 mellem Slogs og Kær Herred, Skelbækken og
 dens Bøjning mod Nord, hvorfra den gaar
 Nordpynten af Sild.

Mænd og Kvinder,

Slesvig,

20 Aar,

af de hidtilværende Magthavere.

den sikrer hver enkelts frie Viljes-

og Indflydelse paa Afstem-

striker i Mellemslesvig, som

tilkendegive, om de ønsker

raad.

Andresen, Ullerup.

vgustenburg.

nsen, Smedager.

Aabenraa.

Flensborg.

enraa.

ard.

ck, Haderslev.

Chr. Nissen, Viby,

P. S. Paulsen, Tandslet.

O. Schack, Schackenborg.

Tandlæge J. Smith, Haderslev.

c. Sibbesen, Overskov. Martin Simonsen, Flovt.

Hertugdøm-

nje, som gaar

sborg Fjord til

et op til Padborg

lev ud til Skelbæk,

ud til dens sidste

lige mod Vest til Ve-

pynten af Sild.

gsmaal løses ved, at Nord-

emmer Ja eller Nej, om det

Danmark.

lle over 20 Aar gamle Mænd og

edte i Nordslesvig,

er fødte i Nordslesvig i mindst 20 Aar,

er fødte i Nordslesvig, men udviste af de

tilværende Magthavere [eller midlertidigt

har forladt Nordslesvig under Krigen]

ammeretten udøves skriftligt under Former, som

krer hver enkelts frie Viljesytring.

De hidtilværende Myndigheder maa ikke øve Ind-

flydelse paa Afstemningen.

6. Vi betragter det som en Selvfølge, at tilstedende

H.P. HANSSENS TALE PÅ FOLKEHJEM, 1918

Den danske Rigsdagsmand H.P. Hanssens tale fra Folkehjemmets altan til de knap 3.000 fremmødte. I talen bekendtgjorde han, at en genforening med Danmark var inden for rækkevidde. Et øjeblik de dansksindede sønderjyder havde ventet på i 56 år.

(...) Saa dannede Prins Max af Baden en Regering af Flertalspartierne indbefattet Socialdemokraterne og de Nationalliberale med den Opgave hurtigst muligt at slutte Fred paa Grundlag af Wilsons Program.

Dermed havde vi faaet et fast Udgangspunkt for vor Stræben efter at faa det nordslesvigske Spørgsmaal løst ved Fredsslutningen. Et Par Dage efter forebragte jeg Sagen for en høj Embedsmand i Udenrigsministeriet. Vore Forhandlinger fortsattes under en senere Sammenkomst, og jeg meddelte ham, at jeg vilde fremdrage Sagen i Rigsdagen, saa snart der bød sig en Lejlighed. Jeg havde samtidig sammenkaldt Vælgerforeningens Bestyrelse og Tilsynsraad til et Møde i Flensborg, hvor jeg klarlagde Stillingen, og Foreningen i Tilslutning dertil traf Aftaler og fattede Belutninger.

Den 24. Oktober holdt Udenrigsminister Dr. Solf derefter en Tale, hvor han erklærede, at Tyskland loyalt vilde opfylde Wilsons Program i alle Retninger og alle Punkter og i Retfærdighedens og Billighedens Aand. Men derefter afviste han skarpt alle danske Krav, som støttede sig på Pragfredens § 5.

Jeg sad paa min Plads og gjorde nogle Notitser for atter at melde mig til Ordet. Da kom én af de højeste Embedsmænd i Udenrigsministeriet hen til mig og erklærede: For at forebygge Misforstaaelser har jeg at meddele Dem, at den indledende Del af Udenrigsministerens Erklæring ogsaa tager Sigte paa Nordslesvig. Hvad Regeringen bestrider er blot, at man fra dansk Side kan gøre en formel juridisk Ret gældende. Derefter frafaldt jeg Ordet. Denne Erklæring var mig nok.

Jeg affattede derefter det Opraab, som vore Organisationer har underskrevet, for dermed at give Regeringen Lejlighed til en videre Udtalelse, som kunde klarlægge dens Standpunkt i fuld Offentlighed. Opraabet offentliggjordes sidste Torsdag, og Møderne her paa Folkehjem blev indvarslet. Imidlertid var Demobiliseringen begyndt, og Torsdag Aften var jeg nødt til at afrejse fra Berlin for at naa hertil i rette Tid. Postgangen er daarlig, og jeg kunde derfor ikke afvente Opfordringens Ankomst til Berlin, før jeg paany forelagde Sagen for Regeringen.

Dette skete i Onsdags overfor Folkekommissærerne Haasse og Scheidemann. Forhandlingerne førte

til et tilfredsstillende Resultat. Torsdag ankom de nordslesvigske Blade med vore Organisationers Opfordring, som straks blev Udenrigsminister Solf forelagt for at han kunde tage Standpunkt til den. Og dette har han nu med den samlede Regerings Billigelse gjort i følgende Skrivelse, som jeg er bemyndiget til at oplæse her i Dag:

Udenrigsministeriet. Berlin, den 14. november 1918

Meget ærede Hr. Rigsdagsmand Hanssen!

Til Indholdet af det af mig af Deres Højvelbaarenhed venligst overrakte Opraab fra den dansktalende nordslesvigske Befolknings Organisationer, maa jeg ærbødigst henvise til den Erklæring, som jeg har afgivet i Rigsdagen den 24. Oktober dette Aar.

Den tyske Regering staar derefter paa det Standpunkt, at ogsaa det nordslesvigske Spørgsmaal i Henhold til Præsident Wilsons Fredsprogram bør løses paa Grundlag af den paagældende Befolknings Selvbestemmelsesret.

Jeg har det tillidsfulde Haab, at der med det Standpunkt, som den tyske Regering hermed indtager, i Fremtiden sikres et for Rivninger frit, nabovenligt Forhold mellem det danske og det tyske Folk.

Idet jeg udtrykker min mest udmærkede Højagtelse.

Deres Højvelbaarenheds ærbødige
(signeret) Solf

Dermed har vi nu et fast Udgangspunkt for vort videre Arbejde. Hvad der nu vil ske i de nærmest følgende Dage er, at jeg paa den danske Befolknings Vegne gennem den danske Gesandt i Berlin retter en Bøn til den danske Regering om, at vort gamle Fædreland vil modtage os, naar vi nu snart i Henhold til den af Tyskland i sikker udsigt stillede Folkeafstemning udtaler vort Ønske om atter at blive forenet med Danmark. Samtidig vil vi bede den danske Regering om at foretage de Skridt, der vil være nødvendige, for at Sagen kan blive afgjort under de forestaaende Forhandlinger om Verdensfreden.

ORDFORKLARING

Demobilisering Afvikling af militæret

Den tyske Rigsdag Den tyske regering

BREV FRA GÅRDEJER P. GAD I HEJSEL TIL RIGSDAGSMAND H.P. HANSSEN, 1918

Peter Gad var en af de 3.000 tilhørere, der stod neden for Folkehjem og lyttede til H.P. Hanssens tale. I brevet fortæller han, hvor stort et indtryk talen gjorde på ham og hans kone.

Hejsel den 20. Nov, 1918

Kære Rigsdagsmand H. P. Hanssen. Hvor var det en stor Dag, den Dag da De gav en Meddelelse om den tyske Regerings Tilsagn til Dem om den Retfærdige Løsning af det nordslesvigske Spørgsmaal.

Aldrig, tror jeg, har nogen Enkeltmand mødt saa megen Tak og Paaskønnelse og Sympati her i Nordslesvig som De i Søndags under og efter Deres Tale. Jeg tvivler ikke om, at De har mærket dette, og dog kan jeg ikke lade være med her paa denne Maade at bringe Dem en hjertelig Tak fra min Kone og mig for Dagen i Aabenraa. Ja, Tak for al deres Arbejde for os baade før og ikke mindst saa under Krigen. Tak for den værdige Maade, hvorpaa De har repræsenteret os overfor det tyske Folk. Ja, en Tak for Deres Lyssyn under de trange Tider, som mange havde ondt ved at dele. De har dog holdt Modet oppe hos os. Og saa kære Rigsdagsmand H.P.Hanssen, hvad der er den egentlige Anledning til disse Linier. Tak for deres Tale i Søndags. Under Deres Tale oplevede vi noget, som vi aldrig vil glemme. Det var, som mødtes vi med det bedste i vort Folk, som hørte vi Sønderjyllands Hjerteslag. Vi følte os samlet et Folk om vor virkelige Folkefører. Kønt og værdigt, sandt og ægte og saa jævnt og bramfrit gav De det Udtryk, som i disse Dage rører sig i alle Sønderjyders, ja alle Danskes Sind. Derfor siger vi Dem Tak!

Modtag de bedste Hilsner fra Deres hengivne

Signe og Peter J. Gad.

NICOLAI SVENDSENS ERINDRINGER, 1935

Amtsskolekonsulent Nicolai
Svendsens erindringer om den
sociale nød i byen Haderslev efter
1. Verdenskrig.

25.

forandringer. Endnu gik de tyske Soldater paa Vagt ved Kongeaen og syd for Ribe. Grænse-spærringen varede foreløbig ved i al sin menige-løse Strenghed. At gaa over Kongeaen eller at forsøge paa uden Tilladelse at passere Vagtposterne ved Spandet eller mellem Hviding og Vester Vedsted ~~hva~~ var lige saa farligt som før. Adskillige maatte bøde/det. Tre unge Kvinder gik i Begyndelsen af November Maaned fra Brøns ud i Vadehavet for at følge Flygtningenes Vej uden om Posterne til den kongerigiske Kyst. Man fandt fjorten Dage senere deres Lig ved Stranden ud for Skærbæk. Slagtermester Siebrecht fra Toftlund blev i de samme Dage skudt af Militæret, da han en Dag kom cyklende i sit Haandværks Medfær udenfor Byen og ikke standsede paa Soldaternes Tilraab. Endvidere beretter "Ribe Stiftstidende" om en 25-aarig ung Mand, der ligeledes i disse Uger gik Døden for en Kugle, da han vilde liste sig tilbage over Grænsen.

Endnu herskede der økonomisk Nødstilstand. Det ~~kækkede~~ navnlig i Byerne baade paa Levnedsmidler og andre Livsfornødenheder. Det tyske Krigsejneringskontor meddelte, at Sammenbruddet stod for Døren, hvis det ikke lykkedes i rette Tid at afhjælpe den store Mangel ved en bebudet amerikansk Hjælp og Tilførsel fra de neutrale Staters Side. Landraaden i Tønder kundgjorde, at Amtets Forraad af Brødkorn lige saa lidt kunde slaa til i Aar som i Fjor. Som Forholdene var i Riget, syntes det usikkert, at der var Hjælp at vente. Landmændene opfordredes derfor til at tørstke, ikke mindet for at der kunde skaffes Brød til de hjemvendende Soldater. Beholdningerne af Kartofler var ogsaa

26.

meget smaa. Landraaden bad af den Grund Folk ^{med} sparsommelighed og ~~max~~ blande Kartofflerne med Roer og Kaal. Det var forbudt at bruge Hvedemel til Bagning.

I første Uge af November havde en voksen Person i Flensborg Krav paa 1950 Gram Brød og 120 Gram Kød, 30 Gram Pølse, 7 Pund Kartofler, 180 Gram Sukker, 70 Gram Smør og 1 Liter Skummetmælk. Der kunde ogsaa være Tale om en lille Portion Fisk og nogle Grøntsager i Tilgift, saafremt det maatte lykkes at komme i Besiddelse af disse rare Ting. Til Gamle, Syge og smaa Børn stod der en Smule Smør til Raadighed.

I Aabenraa søgte man at bøde paa Mangelen paa Levnedsmidler, idet Byen købte 20 Malkekøer for en Gennemsnitpris af 1437 Mark. Foder skaffedes ogsaa til Veje. Dertil havde man det Held at købe 49 Stykker Hornkvæg. De slagtedes, og Kødet hængtes i Bryggeriets Kælder, for at man havde lidt at ty til, hvis Nøden blev overhængende.

I sin Glæde over, at det nu formentlig stundede mod Slutning med al den raadende Elen-dighed, vedtog Vælgerforeningens Bestyrelse og Tilsynsraad paa Mødet i Aabenraa den 16. November eenstemmigt følgende Resolution: "Da største Delen af det tyske Folk for Tiden trues af Mangel paa Levnedsmidler og dermed følgende Hungersnød og Opsvævning af ordnede Samfundsforhold, opfordres Vælgerforeningens Bestyrelse og Tilsynsraad indtrængende den nord-slesvigske Befolkning, uanset at den hidtil samvittighedsfuldt har opfyldt sine Forpligtelser i den Henseende, til at aflevere de Næringsmidler, den er i Stand til at undvære."

Paa en Meddelelse herom sendte Redaktør E. Adler som Tilforordnet hos Regeringspræsiden-

27.
denten Risedagmand H.P.Hansen følgende Telegram: "Dem og Vælgerforeningen Tak og Anerkendelse. Stiftern, Proletarierne, bygger det ny Hus; Stiftern, Dankerne, møder som de første med Gaverne. Idet jeg offentliggør disse Depecher, sker det i det Haab, at Nordsløvigs smukke Eksempel vil virke tilskyndende ogsaa i andre Landbokredse."

For øvrigt var der heller ikke i Nordsløvig nogen Rigdom at tage af. I de sidste Dage af November bringer Bladene Notiser om, at Ungkvæget mange Steder endnu gaar ude Dag og Nat. Græsset er ganske vist saare knapt, og der er indtraadt Vintervejr; men den indavlde Høst er meget lille, selv i Forhold til den stærkt mindskede Besætning.

Mange Mejerier arbejder kun hver anden Dag, da Mølkeleveringen er saa lille, og Kulmangelen meget stor.

Imidlertid har Arbejder- og Soldatteraadene begyndt at gribe ind. De foretager Undersøgelser paa Jernbanestationerne for at standse fremmede Smugleres Forsendelser. Paa Flensborg Banegaard lykkes det saaledes, for at nævne et Eksempel blandt mange, at beslaglægge to hele Jernbanevogne fulde af Smuglervare: 5.000 Pund Gryn, 2.000 Pund Mel, 160 Pund Chokolade, 200 Pund saltet Kød, 200 Pund Honningkager, 200 Pund Tælle, 200 Pund Pølse o.s.v. Det drejer sig, saa vidt man kan skønne, om Beholdninger, som ad ulovlig Vej var ført over Grænsen nord fra. Thi denne Handel med Smuglervarer i stort Omfang, havde nu allerede begyndt og tog stadig til.

Arbejder- og Soldatteraadene foretog ogsaa jævnlig Undersøgelser efter Hamstervarer.

Gut: f
Fünf
Pf.

Gemeinde Broach
Gundersen
Gemeindevorsteher

Nº 59155

APENRA

25
Pfg.

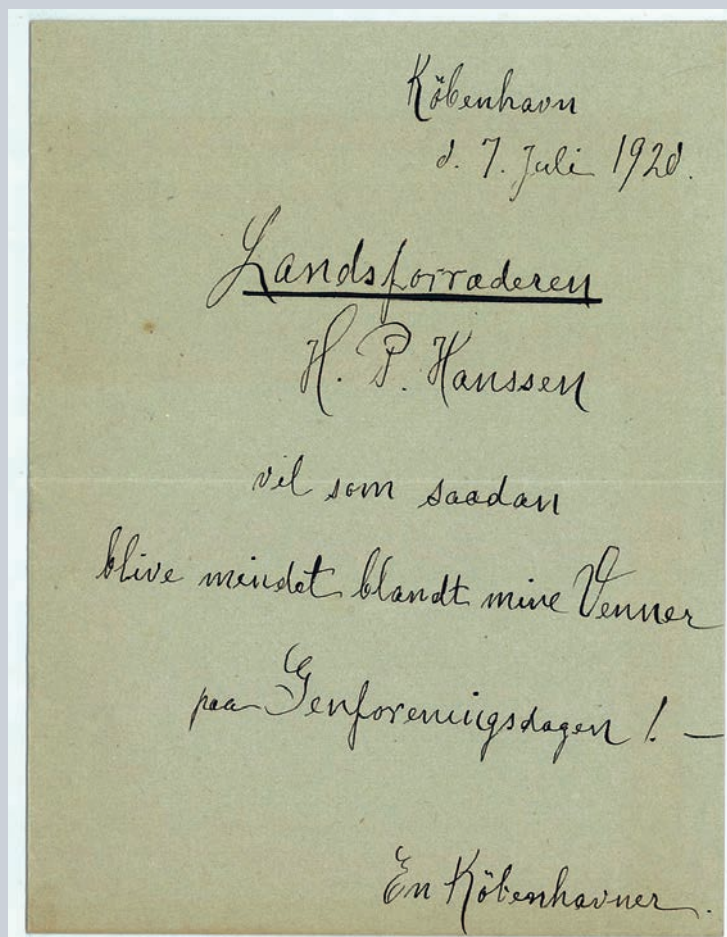
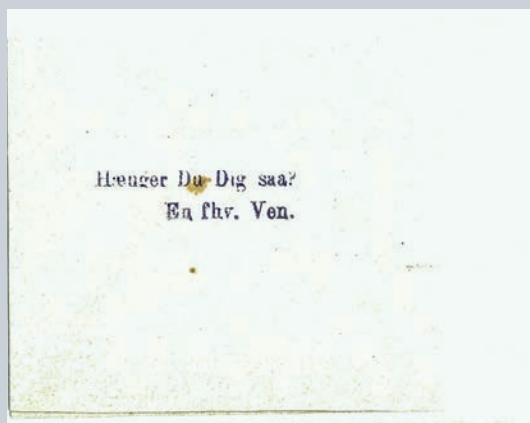
DAS STADTV. KOLL
M. P. Michelsen

SMÆDEBREVE SENDT TIL H.P. HANSSEN

I 1918-20 måtte H.P. Hanssen kæmpe mod Flensborgbevægelsen og Dannevirkemændene, der var uenige i hans holdning til, hvor den kommende grænse mellem Danmark og Tyskland skulle gå. Under den nationalistiske storm, der rejste sig, blev han udsat for mange fornærmelser og fik tilsendt smædebreve.

En følge af striden og grænsekampens bitterhed blev, at H.P. Hanssen ikke fik den fremtrædende rolle ved Genforeningens officielle festceremonier den 10. og 11. juli 1920, som hans politiske virke ellers berettigede ham til.

REFERAT FRA MØDE PÅ ASKOV HØJSKOLE, DEN 4.-5. JANUAR 1919

På mødet på Askov højskole den 4.-5. januar 1919, blev grænsespørgsmålet diskuteret. Hovedspørgsmålet var, om den fremtidige grænse skulle følge Ejderen (Dannevirkebevægelsens synspunkt), gå syd om Flensborg (Flensborg-bevægelsens synspunkt) eller følge Clausen-linien nord om Flensborg (Vælgerforeningens synspunkt).

[1]

Fra Kammerherre Kriegers Udvalgs Tid
(Referat fra Askovmødet)

[2]

Møde paa Askov 4' – 5' Januar 1918 [skal være 1919]
Den 4' førtes Forhandlinger om Grænsespørgsmaalet.

Rigsdagsmand H.P. Hanssen – Nørremølle indledte.

Rigsdagsmanden gav en kronologisk Fremstilling af de Forhandlinger og Begivenheder, som gik forud for og foranledigede Aabenraa-Resolutionen, og idet han hævdede, at man maatte se paa Forholdene i Slesvig, som de virkelig er, motiverede han denne Resolution.

Fik Danmark Slesvig til Danevirke, betød det Inddragning af 150000 Danskere og 270000 Tyskere; Slesvig vilde vælge 6 Danske og 10 Tyske Repræsentanter til Folketinget.

Han tvivlede ikke om, at Tyskland før eller senere vilde rejse sig igen, og blive folketalrigere end før Krigen, idet tysk Østrig vilde slutte sig til det, og det vilde da for Danmark i Fremtiden være yderst farligt at have et stort tysk Element indenfor sine Grænser.

Aabenraa-Resolutionen var da ogsaa vedtaget enstemmigt. Han kom nærmere ind paa Flensborgs senere Historie, paapegede hvorledes den fra en lille By med 20000 Indbyggere i 1864 var vokset til

en Storby med 70000 Indbyggere, væsentlig ved Indvandring sydfra.

Det kritiske Vendepunkt i Flensborgs Historie var i 1886, da Gustav Johansen, den oprindelig tysktalende Angelbo, fra at være specifik Talsmand for det tysktalende Flensborg blev det danske Nordslesvigs Repræsentant, og maatte tale om Modersmaalets Betydning og Ret.

Gustav Johansen havde da ogsaa paa en senere Tid overfor ham udtalt sig skeptisk om Rigtigheden af nogensinde at knytte Flensborg til Danmark.

M.H.t. de dansktalende Sogne sydfor Resolutionens Grænse, saa var han ikke fuldt saa optimistisk som Andreas Grau og andre Unge – han havde for mange Erfaringer – men han ansaa det for

[3]

ønskeligt, om Grænsen i Midtlandet kunde sænkes noget mod Syd, og han troede, dette kunde lade sig gøre.

Til Slut udtalte han, at Nationalitets-Princippet havde bevist sin Livskraft under Krigen, og det var farligt at handle i Strid med det.

Paa Vælgerforeningens sidste Møde havde da ogsaa alle været imod en Tvangsgrænse.

Landdagsmand Kloppenborg-Skrumsager talte om Mellemslesvig.

Før Krigen var Danskerne ikke i Stand til at vinde Folk dernede; kun ganske faa vilde være Medlemmer af de danske Foreninger o.s.v. Men Krigen kunde tænkes at have ændret Forholdene, og Taleren havde da ogsaa straks, da Grænsespørgsmaalet kom op, bestemt pointeret, at der maatte være en Dør aaben, hvis der kom en Bevægelse i Mellemslesvig. Under Resolutions-Forhandlingerne i Aabenraa fandt Taleren, at der var mere Modvilje overfor Mellemslesvigerne, end der var Grund til.

Han haabede, at vi enes om Grundlaget i Folkenes Selvbestemmelsesret i dens yderste Konsekvens. Under preussisk Regimente kunde en fri Afstemning ikke finde Sted. Ved en afstemning i Mellemslesvig kunde man fra dansk Side ikke gaa med til "Graden" af Motiverne hos dem, der stemmer Dansk. Taleren haabede paa de mellemslesvigiske Sogne (Clausens sydligste Linie).

Folketingsmand I.C. Christensen forespørger om Motiveringen og Betydningen af den nyeste Aabenraa-Resolution.

H.P. Hanssen bemærker, at denne er Udtryk for Ønsket om militær Besættelse af Landet under Afstemningen.

Redaktør Svensson tilføjer, at den tillige skulde betyde, at man – hvis en Afstemning ikke finder Sted – kan gaa med til en sydligere Grænselinie end Aabenraa-Resolutionen.

Redaktør Andreas Grau udtalte, at man ikke kunde maale

[4]

Stemningen i Mellemslesvig og Flensborg efter Forholdene før Krigen.

Før Afstemningen i Flensborg maa der skabes saa retfærdige Regler som muligt; Udvandrede og deres Børn maa have Stemmeret. Det er faktisk kun det indvandrede tyske Element (Embedsmændene), der kan rejse en Modaktion mod den danske Agitation i Flensborg.

Taleren fandt, at Sindelagsgrænsen fra 1867 eventuelt kunde tages som Rettesnor, og endda saaledes, at de Egne, hvor der da var 40% maatte antages at have været overvejende danske i 1864, idet Landet i [18]67 allerede havde haft tysk Besættelse i 3 aar.

Han haabede paa Linien: Flensborg–Nibøl.

Redaktør Christiansen oplæste et Brev fra Advokat Ravn, som var forhindret i at komme til Mødet. Hovedindholdet heraf var det, at Slesvig i 1866 mod sin Vilje var indlemmet i Preussen. Kun de Personer, der i 1866 1) boede i Slesvig og 2) de, der nedstammede fra saadanne Personer, maatte faa Stemmeret.

Det bedste var, om Befolkningen i Angel og Flensborg kunde gaa til Danmark uden Afstemning.

Andreas Grau, der ikke ønskede Angel med, havde for lidt Kendskab til denne Landsdel.

Christiansen selv følte sig med sin Hjemkomst fra Fronten fornylig krænkede i sin Retsfølelse ved at finde Aabenraa–Resolutionen. Tal[eren] havde fra Krigens udbrud ventet et Tysklands Sammenbrud, og at de Allierede da vilde sætte en Grænse. Danevirke–Linien er den eneste, der kan forliges med hans Retsfølelse; Dertil gik dansk Folkegrund – men heller ikke sydligere.

Bliver der Afstemning, maa den 1) omfatte hele Mellemslesvig 2) ske under Besættelsen af Landet og 3) denne Besættelse maa ikke være ganske kortvarig.

Skulde Afstemning ikke finde Sted, maa man enes om en Linie: Syd for Flensborg og de mellemslesvigske Sogne.

[5]

Flensborgs Handels- og Erhvervsliv er henvist til Nordslesvig. Landdagsmand Nis Nissen, Nordborg [skal være: Vibøge] hævdede, at Historien skaber ny Ret (vi kræver ikke Skaane tilbage); og dette gælder for Angel og andre slesvigske Distrikter saa meget, som Angel allerede forinden Adskillelsen fra Danmark havde vist fjendtligt Sindelag mod Danmark og senere er blevet knyttet til tysk Kultur.

Vi kan ikke efter at have paakaldt Selvbestemmelsesretten, nægte andre den. For Danmarks Fremtid var det bedst, om vi kun fik Nordslesvig, det, der nationalt set er vort.

Faar vi for meget, vil vi igen høre Raabet om ”den

forladte Broderstamme”. Han saa en Fare i, om Flensborg kom med til Danmark, men den maa vel have Ret til Afstemning. Angel derimod har ingen Ret til Afstemning.

Direktør Martin [Refslund] Poulsen holder paa, at Grænsen maa sættes ved Afstemning og ikke af de allierede. Vi skal ikke have nationale Kampe længe end nødvendigt – vi har andre Opgaver – og maa derfor ønske saa faa Tyskere som muligt.

Købmand Poulsen, Flensborg fortæller bl.a., at 80 % af Flensborgs Handel gaar paa Nordslesvig, kun 20 % paa Angel. Mag. H.V. Clausen vil komme med et Forligstilbud, gaaende ud paa, at der afstemmes i de dansktalende Midtegne og Flensborg mod at man da fra den anden Side opgiver al Agitation for en sydligere Linie og gør, hvad man kan for at dæmme op for de agiterende Folk i Danmark, hvis Manøvrer kan beskrives.

Damgaard fra Mellemslesvig beretter, at den mellemslesvigske Bevægelse er opstaaet i Mellemslesvig (allerede før Aabenraa–Resolutionen var D. taget til Advokat Ravn og Flensborg Avis med det Maal at faa Bevægelsen i gang). Taleren var ikke bange for Afstemning distriktsvis.

Mag. la Cour tror ikke længere paa en Folkevækkelse i

[6]

Angel, og hans Tanke gaar derfor heller ikke dertil. Men ”Folkenes Selvbestemmelsesret” konstateres med Glæde i Mellemslesvig.

Han holder paa Aabenraa–Resolutionen med Streg under dennes § 3. Flensborg vil faa en gunstig Udvikling under dansk Styre.

Dr. Collin: Den megen Talen om ”Afstemning” er noget af et historisk Bedrag. Han er en af dem, der bekender sig til en Sli–Danevirke–Linie, og har Tro paa, at vort Folk har Evne til at udvide sig. Indenrigsminister Rode havde med Interesse hørt det samlede Slesvigske Ønske og fandt ikke, at der var saa stor Uoverensstemmelse tilstede; alle Sønderjyder i Dag har bestemt sig til ”Folkenes Selvbestemmelsesret”. Heller ikke nogen egentlig Uoverensstemmelse om Afstemningsgrænsen. Naar Tilslutning til Aabenraa–Resolutionen er taget af Rigsdagen, maa man tage dettes Konsekvenser. Der maa være Afstemningsfrihed til alle Sider, saaledes at Afstemningen kan ske frit og velovervejet; Motiverne kan man ikke granske. Afstemning maa foretages i Flensborg og Mellemslesvig.

Herefter nogle Talere, der konstaterede Enigheden, i det væsentlige bl.a. Neergaard og Borgbjerg, hvilke ikke ønskede, at man skulde samle Resultatet i en Resolution. Herimod protesterede I.C. Christensen.

[...]

UDDRAG AF URMAGER MARCUSSENS DAGBOG, 1919

Urmager Anders Jensen Marcussens dagbog om hans oplevelser i Rødding i tiden mellem 1. Verdenskrigs afslutning og afstemningerne.

18. Januar 1919

Hvad Aaret med de to 19er vil bringe det er skjult, men jeg vil haabe det bedste. Den politiske Rummel gaar hoit, politiske Møder holdes i Massevis, Taler og Sange lyder og Flagstænger reises over alt, og staar og venter efter at gamle Danebrog skal reises paa deres Top, men paa Bunden af alt dette, er der nogen Betæneligheder ved mange, om hvor det hele vil bringe os.

Det vilde være heldig om det hele blev taget med nogen mere Ro, at vi nu skal vende tilbage til vor Mor Danmark, for det berører baade Hjertet og Forstanden, og de to forliges ikke aldtid.

31. Januar

Veiret har som sædvanlig været af omskiftelig Natur men dog ret mild indtil den 20. Derefter fik vi en let Frost som endnu vedvarer og som ser udtil at kan holde sig noget.

Den 19. Februar

Siden den 20. Oktober 1914 har Rødding været Garnitionsby for tysk Militær, nu ere de alle draget bort, Det har givet Ro i saa henseende men ellers har vi Uro nok, som Danskerne selv laver, om vor Grændsen skal være naar nu den skal flottes imod Syd, og om alle de Jernbaner de vil have bygget, Kirker og Hoiskoler, og vordan alting skal Laves naar nu vi blive Danske.

Alt er i en broget Forvirring, Eiendomme betales ved umaadelige Priser, jeg forstaar slet ikke vor Enden kan blive paa alt dette, men maaske er der og langt til Enden, og til at Folk blive noget klogere.

I de 4 ½ Aar Krigen har været har der her i Rødding været mange Tusinder tyske Soldater, saa snart en Trop var udanet drog den bort og andre kom istedet. Her har været Folk fra alle Tysklands Egne, en ubehagelig Tid har det været, og store Udgifter ved Indkvarteringer, men nu er det alt forbi og ligger som i en Drøm bagved.

[Fortsættes]

1920.

BYBILLEDER FRA TIDEN OMKRING AFSTEMNINGERNE, 1920

Øverst: Foto af børn, der ser på plakater i Flensborg

Nederst: Foto af flag i Flensborg

VERSAILLES TRAKTATEN, 1919

Fredsbetingelserne efter 1. Verdenskrig blev nedskrevet i Versailles-traktaten. Bestemmelserne vedr. slesvig findes i art. 109. Tyskerne havde ikke indflydelse på udfærdigelsen af fredsbetingelserne.

Art. 109

Grænsen mellem Tyskland og Danmark fastsættes i Overensstemmelse med Befolkningens Ønsker.

I dette Øjemed vil Indbyggerne i de Omraader af det tidligere tyske Kejserrige, der ligger Nord for en Linje fra Øst til Vest, som udgaar fra Østersøen omtrent 13 Kilometer Øst-Nordøst for Flensborg vender sig mod Sydvest, idet den løber Sydøst om Sigum, Ringsbjerg, Munkbrarup, Adelby, Tostrup, Jaruplund, Oversø og Nordvest om Langballe, Langballe, Bønstrup, Rylskov, Veseby, Lille Volstrup, Store Solt, derefter løber mod Vest Syd om Frørup og Nord om Vanderup, derpaa gaar mod Sydvest, Sydøst om Okslund, Stigkund og Østenaa og Nordvest om Landsbyerne ved Vejen Vanderup-Kollund, derefter løber mod Nordvest, Sydvest om Lyngsted, Hjoldelund, Goldelund og Nordøst om Kolkerhede og Høgel indtil Knæen på Soholm Aa, henved 1 Kilometer Øst for Soholm, hvor den stöder til Sydgrænsen for Tønder Amt (Kreis), følger denne Linje lige til Vesterhavet, løber Syd om Øerne Før og Amrom og Nord om Øerne Oland og Langenes,

blive kaldede til at tilkendegive deres Ønsker ved en Afstemning, som skal foretages under følgende Vilkaar:

1. Fra nærværende Traktats Ikrafttræden og indenfor en Frist, som ikke maa overstige 10 Dage, skal de tyske Tropper og Myndigheder (indbefattet Overpræsidenterne, Regeringspræsidenterne, Landraadene, Overborgmestrene) rømme Zonen Nord for den ovenfor fastsatte Linje. ...

Nævnte Zone skal uopholdelig stilles under en international Kommissions Myndighed, bestaaende af fem Medlemmer, af hvilke de tre skal udpeges af de allierede og associerede Hovedmagter; den norske Regering og den svenske Regering skal anmodes om at udpege hver et Medlem. ...

Kommissionen, eventuelt bistaaet af de nødvendige Militærstyrker, skal have en almindelig Forvaltningsmyndighed. Den skal særlig drage Omsorg for uopholdelig at erstatte de fjærnedes tyske Myndigheder, og, hvis det er nødvendigt, selv at give Ordre til Bortfjærnelse af og Erstatning for saadanne stedlige Myndigheder, for hvis Vedkommende dette maatte være paakrævet. Den skal træffe alle Forholdsregler, som den anser for egnede til at sikre en fri, uhindret og hemmelig Afstemning. Den skal lade sig bistaa af tyske og danske tekniske Raadgivere, valgte af den selv blandt den stedlige Befolkning. Dens Afgørelser skal træffes ved Stemme flerhed.

Halvdelen af Omkostningerne for Kommissionen og de ved Folkeafstemningen opstaaede Udgifter skal bæres af Tyskland.

2. Stemmeret skal tilstaaes enhver Person, uden Hensyn til Køn, som opfylder følgende

Betingelser:

- a. At have fuldendt det 20. Leveaar paa den Dag, nærværende Traktat træder i Kraft.
 - b. At være født i den Zone, som er undergivet Folkeafstemning, eller være bosat deri fra den Dato, som ligger før 1. Januar 1900, eller at have været udvist derfra af de tyske Myndigheder uden at have bevaret sin Bopæl deri. Enhver skal stemme i den Kommune, hvor han er bosat, eller hvorfra han stammer. Militærpersoner, Officerer, Underofficerer og Soldater i den tyske Hær, som stammer fra den Zone i Slesvig, der er underkastet Folkeafstemningen, skal sættes i Stand til at begive sig til det Sted, hvorfra de stammer, for dér at deltage i Afstemningen.
3. I det Afsnit af den rømmede Zone, som ligger Nord for en Linje fra Øst til Vest: som gaar Syd om Als og følger Midterlinjen af Flensborg Fjord, forlader Fjorden paa et Punkt, der ligger omtrent 6 Kilometer Nord for Flensborg, og følger det Bækløb opad, som gaar forbi Kobbermølle indtil et Punkt Nord for Nyhus, løber Nord for Padborg og Ellund og Syd for Frøslev for derpaa at naa Østgrænsen af Tønder Amt (Kreis) paa det Punkt, hvor denne træffer sammen med Grænsen mellem de tidligere Jurisdiktioner Slogs og Kær Herred, følger denne sidste Grænse lige til Skelbæk, følger med Strømmen Skelbæk (Gammel Aa), derefter Sønderaa's og Vidaa's Løb lige til det Knæ paa denne sidste, som befinder sig omtrent 1.500 Meter Vest for Rudbøl, vender sig mod Nordvest for at naa Vesterhavet Nord for Sieltoft, derfra løber Nord om Øen Sild, skal den ovenfor anførte Afstemning finde sted senest tre Uger efter, at Landet er rømmet af de tyske Tropper og Myndigheder. Resultatet af Afstemningen skal bestemmes ved Flertallet af Stemmer i det hele Afsnit. Dette Resultat skal ufortøvet af Kommissionen bringes til de allierede og associerede Hovedmagters Kundskab og forkyndes.
 4. I det Afsnit af den rømmede Zone, der ligger Syd for det tidligere angivne Omraade og Nord for en Linje, der udgaar fra Østersøen, 13 Kilometer fra Flensborg og ender Nord for Øerne Oland og Langenes, skal der skrides til Afstemning senest fem Uger efter, at Afstemningen har fundet Sted i første Afsnit.

Afstemningsresultatet skal fastslaaes for hver Kommune (Gemeinde) efter Stemme flertallet i hver Kommune.

ERKLÆRING FRA LANDSFORSAMLING, 1919

Efter Versailles-freden blev bekendtgjort udsendte den slesvig-holstenske landsforening en erklæring om de slesvigske bestemmelser, 3. juli 1919.

Landsmødet for de tidligere hertugdømmer Slesvig og Holsten, som er trådt sammen i Rendsborg 3. juli 1919, beslutter:

Slesvig-Holstens folk, som vi repræsenterer, var og er også i dag rede til at indgå et forlig med Danmark om det nordslesvigske spørgsmål, som tilgodeser begge folks berettigede, nationale krav, garanterer mindretallet på begge sider beskyttelse af deres kultur og gør Nordslesvig til en bro mellem befolkningerne i Tyskland og Norden. Den løsning af det nordslesvigske spørgsmål, som den sejrende Entente har tvunget igennem, betyder derimod en ny voldførelse, nyt had og en ny fare for freden. Over for historiens domstol gør vi højtideligt indsigelse mod tidspunktet for afstemningen, mod at rent tyske mindretal inddrages i 1. zone og mod at tusinder af tyskere, som fik deres hjem i Slesvig, berøves stemmeretten.

Vi erklærer, at vi aldrig vil anerkende resultatet af en sådan afstemning, og at vi fra i dag vil bruge alle kræfter for at gøre den uret, der er blevet besluttet, god igen.

Et varmt velkommen af hele vort hjerte byder vi i vor midte repræsentanterne for de nordlige områder, hvis undertrykkelse nu er en kendsgerning. Vi forventer, at alle tyskere hinsides de nye grænser vil være trofaste mod deres sprog og kultur. Vi gør det til en pligt for alle tyskere i de truede områder at blive på deres post til det sidste. Vi brændemærker med hele Tyskland som vidne den skamløse opførsel af dem, som endda ud over Ententens voldelige hensigter vil forråde tysk territorium til Danmark.

Landsmødet fordømmer alle bestræbelser på at løse båndene mellem Slesvig-Holsten og Tyskland. Det gør det til en pligt for alle slesvig-holstenere hensynsløst at imødegå dens slags bestræbelser, under hvilket dække de end måtte udfoldes. Landsmødet erklærer, at Slesvig-Holsten er og vil forblive en uadskillelig del af Tyskland.

Statskommissæren. Overpræsidenten. Provinsudvalget. Den slesvig-holstenske Landskirke. Kiels Universitet. Den tyske Fredsdelegation. Sammenslutningen af slesvig-holstenske Byråd. Den slesvig-holstenske bondestand. Nordfrisland. Arbejderstanden. Slesvig-Holstens kvinder. Folkerådet. Tønders borgere. Flensborgs borgere.

Kreis-Blatt

des Kreises Apenrade.

Verantwortl. Redakteur: Hr. J. J. Apenrade.

Druck u. Verlag: „Apenrader Tageblatt“, W. m. b. O., Apenrade.

Stück 2

Sonnabend, den 17. Januar 1920.

49. Jahrg.

7)

Referentmachung.

Entsprechend den Vorschriften des Friedensvertrages scheide ich am heutigen Tage aus meinem Amt als Landrat des Kreises Apenrade. Allen, die mir ihr Vertrauen entgegengebracht und durch treue Mitarbeit mir meine Amtsführung in schwerer Zeit erleichtert haben, aufrichtigsten und herzlichsten Dank zu sagen, ist mir ein Herzensbedürfnis in der Scheidestunde. Schwer lastet der Druck der gegenwärtigen Verhältnisse auf dem ganzen deutschen Volke, besonders schwer auf der Bevölkerung der deutschen Grenzlande. Kann die Exzeßnahme vom deutschen Vaterlande des Selbstbestimmung künftige und ungerechten Nordmark auch Schicksal erleiden. 2 der Zusammengehörigen unerschütterliche Glaube wird stärker sein als bin gewiß, daß die Apenrade, in Stadt nie wird rauben lassen deutschen Fühlen und ten wird. Jeder sei nicht sinken zu lassen

9)

Ordnung

betreffend Erhebung von Gebühren für die Benutzung des Krankenhauses in Apenrade.

Auf Grund des § 20,2 der Kreisordnung für die Provinz Schleswig-Holstein vom 26. Mai 1888 und des § 4 des Kreis- und Provinzialabgabengesetzes vom 23. April 1906 wird zufolge der Beschlüsse des Kreistages vom 8. März 1911, 6. Februar 1914, 14. September 1916 resp. 15. Dezember 1919 und des Beschlusses des Kreisausschusses vom 10. Januar 1920 die nachstehende Gebühr

— M.

— M.

— M.

Kinder bis zum der vorstehenden gleiten, bezahlen immer als täg-satz der zweiten den für voll ge-

LANDRÅD SIEMONS AFSKED MED FOLK
I AABENRAA BRAGT I APENRADER
KREISBLATT, 17. JANUAR 1920

Embedsmands Siemons afsked med folk i Aabenraa efter at han er blevet afskediget som landråd som en del af fredsaftalen efter 1. Verdenskrig.

Apenrader Kreisblatt

Landrådens afsked i Aabenraa

I henhold til foreskrifterne i fredstraktaten fratræder jeg fra i dag mit embede som landråd i Aabenraa amt. Det ligger mig på sinde at udtrykke min oprigtigste og hjerteligste tak til alle, som har mødt mig med tillid og som ved trofast medarbejderskab har lettet min embedsførelse i en svær tid.

Tungt hviler trykket af de nuværende forhold på hele det tyske folk, og særlig hårdt på befolkningen i grænseområderne, der trues med at blive løsrevet fra det tyske fædreland.

På grund af en kunstig og uretfærdig afstemning skal Aabenraa amt sammen med den tyske Nordmark lide denne sørgelige skæbne ved et lumpent misbrug af folkenes selvbestemmelsesret. Slesvig-holstenernes dybtindgroede samhörighedsfølelse og den urokkelige tro på en ældgammel svoren ret vil imidlertid være stærkere end den nutidige vilkårlighed.

Jeg er overbevist om, at Aabenraa amts tyske befolkning i by og på land aldrig vil lade sig berøve denne bevidsthed, og at de altid vil bekræfte og højagte deres tyske sindelag, deres tyske følelse og tanke. Enhver bør være sig bevidst, at det gælder om ikke at tabe modet og om at holde ud til ”en skønnere morgen gryer”

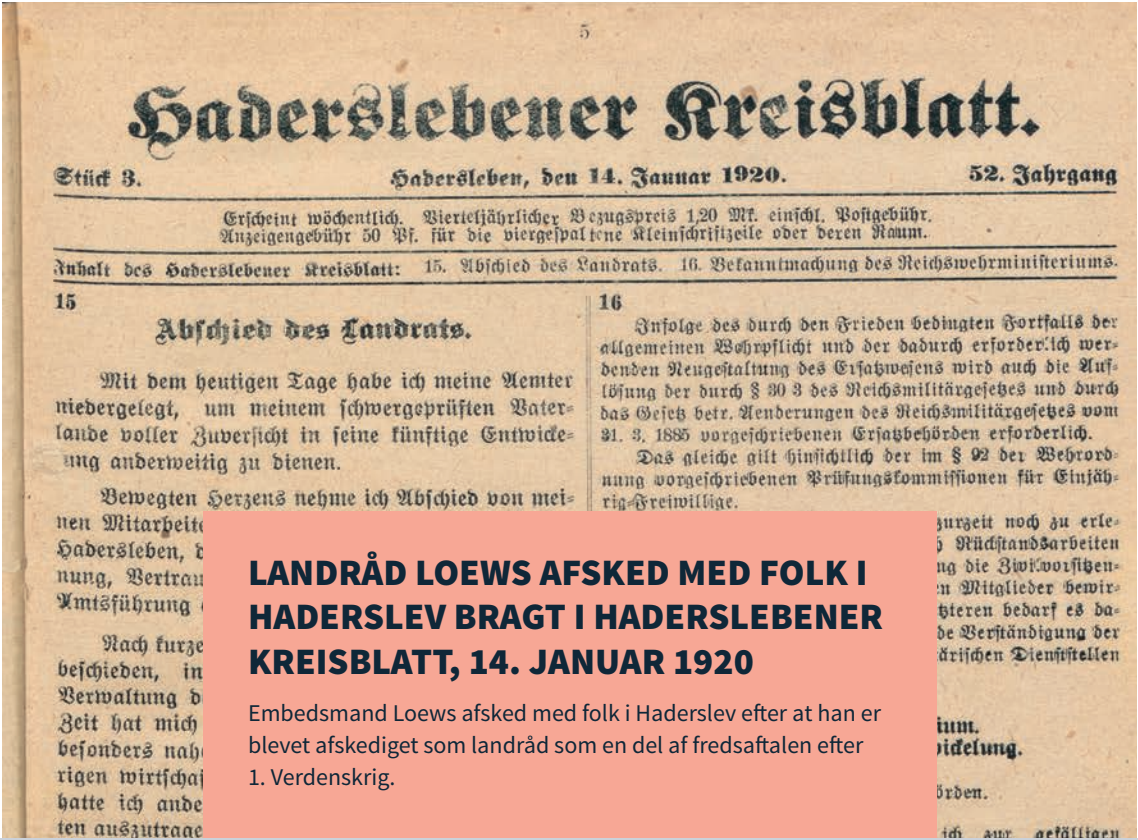
Aabenraa den 17. januar

Siemon

ORDFORKLARING

Landråd En landråd er en person, som er udnævnt til at være den øverste embedsmand i et bestemt område, kaldet en kreds.

20

Haderslebener Kreisblatt

Haderslev, den 14. januar 1920

52. årgang

Landrådets afsked i Haderslev

Med denne dag har jeg nedlagt mine embeder for med fortrøstning at tjene mit hårdtprøvede fædreland på anden vis i dets fremtidige udvikling. Med bevæget hjerte tager jeg afsked med mine medarbejdere og beboerne i Haderslev amt, fyldt af taknemlighed over den venlighed, tillid og hjælp, som har muliggjort og lettet min embedsførelse.

Efter en kort fredsperiode blev det mig beskåret at lede forvaltningen i dette amt i de lange svære krigsår. Nøden bevirkede, at jeg på det menneskelige plan kom meget nærmere mange af amtets beboere. På den anden side kom jeg på grund af de vanskelige erhvervsmæssige og politiske forhold til at afgøre mange meningsforskelle. Men jeg har altid fundet forståelse og agtelse, også når min opfattelse har været afvigende, ligesom jeg på min side har bestræbt mig på at udvise retfærdighed over for afvigende opfattelser. En sådan kamp på meninger på begge sider har aldrig ført til krænkelse eller fornærmelser, derfor kan jeg tage afsked med følelsen af at efterlade anderledes tænkende, men ingen fjender.

Som fra en anden hjemstavn tager jeg afsked fra dette land, hvor mit livsarbejde skulle være lagt, hvor mine børns vugge stod, hvor jeg har fundet lykke og tilfredshed i rigt målestok og har lært prægtige mennesker at kende. Gud beskytte dette land og dets beboere.

Haderslev den 13. januar 1920

Friherre Loew v.u. zu Steinfurth

ORDFORKLARING

Landråd En landråd er en person, som er udnævnt til at være den øverste embedsmand i et bestemt område, kaldet en kreds.

Breite
Kronen $\frac{105 \text{ ctm}}{6,00}$

Der Arbeiter verdient wö
in Deu
 $\frac{135 \text{ ctm}}{8,50}$
70 ct
5,00
Heutige Manufal

Rechnen Sie selber!

Breite
Mark $\frac{105 \text{ ctm}}{39,00}$

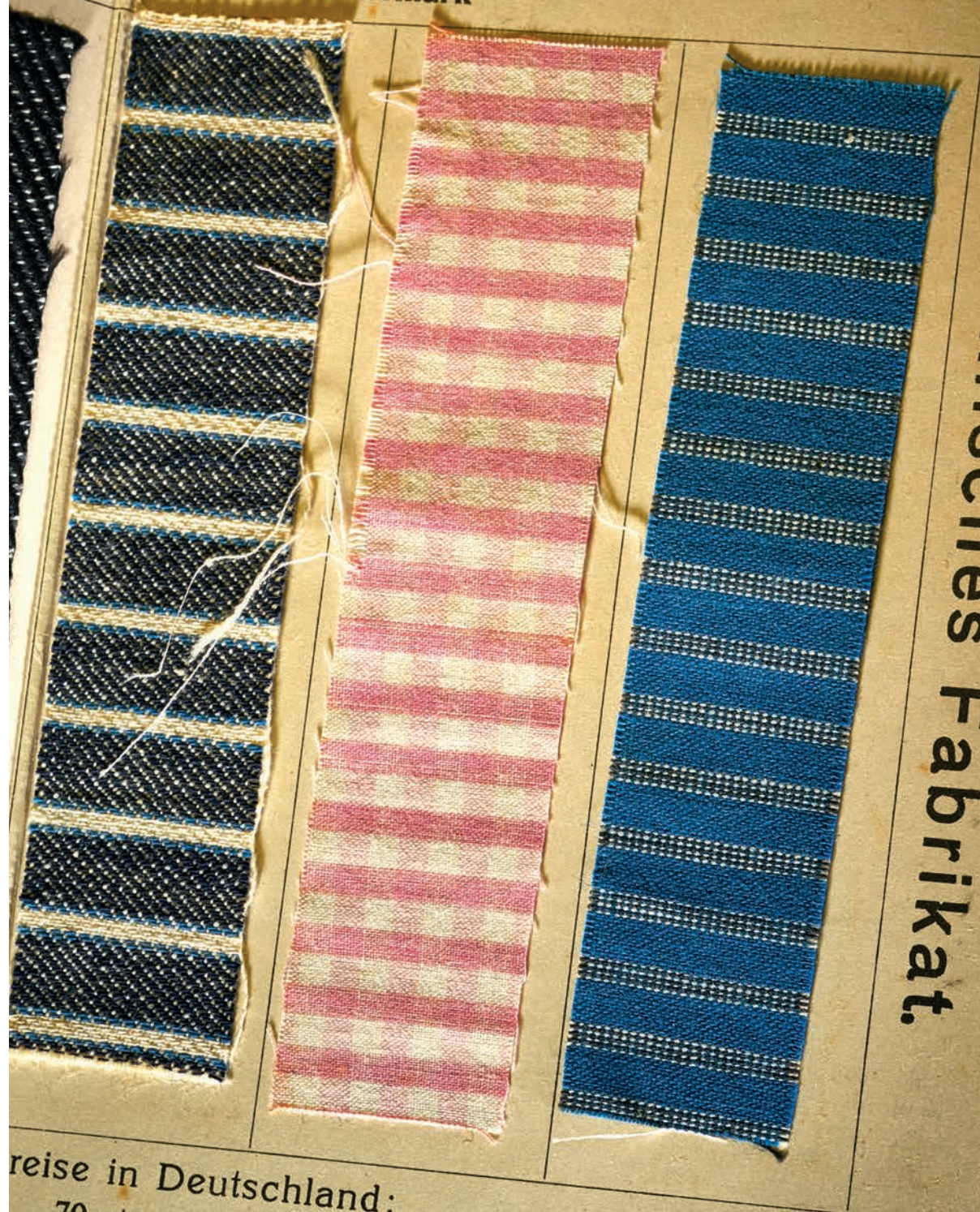
Heutige Manufakturwarenpre
 $\frac{135 \text{ ctm}}{52,00}$
 $\frac{70 \text{ ctm}}{33,00}$

Beamte, Privatangestellte und andere Angestellte er
ebensoviel Kronen wie in De

wöchentlich in Dänemark 90—110 Kronen
 Deutschland 110—140 Mark

70 ctm	70 ctm	70 ctm
<u>2,90</u>	<u>2,60</u>	<u>2,30 pr. Meter</u>

Warenpreise in Dänemark

Dänisches Fabrikat.

reise in Deutschland:

70 ctm	70 ctm	70 ctm
<u>21,00</u>	<u>19,50</u>	<u>18,25 pr. Meter</u>

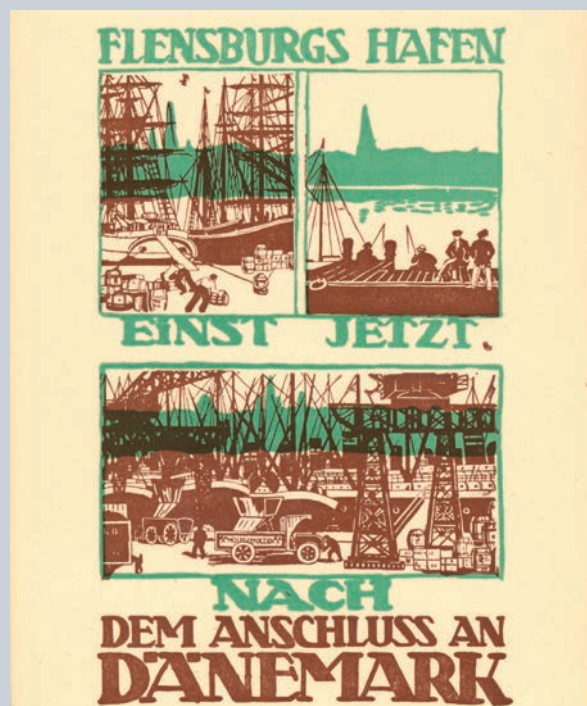
erhalten in Dänemark an Gehalt ungefähr
 Deutschland Mark

DANSKE OG TYSKE AFSTEMNINGSPLAKATER

De danske afstemningsplakater (øverst tv og øverst th) er tegnet af Harald Slott-Møller (1864-1937), Joakim Skovgaard (1856-1933) og Rasmus Christiansen (1863-1940) og de tyske afstemningsplakater (nederst tv og nederst th) er tegnet af Alex Eckener (1870-1944) og Paul Haase (1873-1925).

Slesvig blev inddelt i 2 afstemningszoner. 1. zone var området fra den nuværende grænse og op til Kongeåen. 2. zone var området fra Flensborg og sydpå til en linje fra Flensborg-Tønning og til øen Før. I begge zoner blev der produceret valgmaterialer i et hidtil uset omfang. På dansk side blev der trykt 107.700 plakater og fra tysk side ca. 200.000. Plakaterne havde ofte et stærkt symbolsprog og et klart budskab.

UDDRAG FRA MØLLER AAGE JACOBSENS DAGBOG, 1920

Uddrag fra møller Aage Jacobsens dagbog om hans oplevelser af afstemningsdagene i Aabenraa og Flensborg.

Torsdag den 22 Fader og jeg i Ribe. Postvognen er den samme som hidtil, kun med den Forskel at det er vore egne Folk der residerer i Stedet for tyske Soldater.

Lørdag 24 Var i Dag til Bestyrelsesmøde i Møllerforeningen hos Thielsen Bevtøft Mølle.

Torsdag den 5. Febr havde vi politisk Møde i Forsamlingshuset. Kylling og Møllersvend Houborg talte, det er nu det sidste før Afstemningen.

Lørdag den 7. Man har overalt travlt med at pynte og rydde op til til den store Dag. Et langt extra Tog kom der i Efmddg sydfra med Tyskere. De fleste var dog aflæssede, da det naaede hertil.

Søndag den 8. Thoma, Børnene og jeg oppe paa Banegaarden Kl. 9. Fmdg for at tage imod det første danske Tog som bringer Gæster. Det er med underlige Følelser man så de første danske Tog køre ind paa Stationen med dansk Betjening. Toget kom ganske langsomt kørende og de Rejsende viftede med Flag ud af Vinduerne og sang: "Vift stolt paa Codans Bølger" det er noget man aldrig har set før her, et usvigeligt Bevis paa at nu bliver vi snart danske. Der kom i Løbet af Dagen i alt 3 danske Tog. Desforuden kom der ogsaa nogle Tyske Tog sydfra, men de var tomme da de kom hertil. Kl. 3 ½ kørte Thoma og jeg til Skærbæk for at hente Ellen og Sivertsen som kom med Smaabørn fra Haderslev, hvortil de var sejlet med Skib. Vi kørte gennem Brøns hjemad for at se alle Flagene og Æresportene hvoraf der er tre, en ved hver Indkørsel til Byen. Baade Ellen og Sivertsen var en Del medtagne af Rejsen de havde deres lille Datter Kirsten med. Harald og Hanne kom kl. 3.

Mandag 9. Sivertsen blev i Sengen i Dag da han stadig var daarlig og havde lidt Feber. Ellen gik tidlig i Seng. De gamle med deres Fremmede herinde til Kaffe om Aftenen. I Dag kom der ligeledes flere danske Extratog med Vælgere. Vejret har de sidste Par Dage været smukt.

Tirsdag den 10. Den store betydningsfulde Dag oprandt med kold Storm og Regn af Sydvest. Flagene blev hejste Kl. 8 der er saa at sige et ved hver Hus. De piskede lystigt i Stormen. Kl. 8 ½ var vi alle med undtagelse af Ellen og Sivertsen, der stadig er daarlige, formodentlig af den spanske Syge, og ligger i Sengene, til Morgenandagt i Kirken Pastor Jørgensen og vor egen Præst talte. Derpaa gik vi om i Skolen og afgav vor Stemme for Danmark. Harald

og jeg spadserede hjem de andre kørte. Der var flere af Flagene, der var forrevne eller Snorene bristne, saa de flagrede vild i Stormen. Det kan næsten tages som Symbol paa hvor vred den tyske Ørn er over at give slip paa sit Bytte. Lidt over Middag fik vi Ellen og Hans paa Benene. De var begge daarlige begge, og Ellen besvimed endog for os. Olaf der er her i Bil kørte først Ellen op til Brøns at stemme og derefter Hans til Raahede Da han kom tilbage satte Man dem af i Villaen. Vi gik ind til de Gamle at spise til Middag kl.4 og var der Resten af Dagen sammen med alle de nordfra tilrejsende Gæster. Der indløb i Aftenens Løb en Del Valgresultater, der med Undtagelse af Tønder alle var gode. Brøns havde ____ danske og 21 tyske Stemmer. Af Tyskerne var de 11 sydfra, Resten vore egne Embedsmænd.

Torsdag den 12 rejste Thoma og jeg til Aabenraa for at være sammen med den øvrige Familie

Fredag den 13 gav Martin en lille Middag om Aftenen ude paa Gretkens Hotel

Lørdag den 14 rejste vi hjem. Stemningen i Byen var højt oppe blandt de danske. Vi saa mange danske Flag der i de Dage, flere end jeg nogensinde har set tyske der.

Fredag den 26 var jeg til Møllermøde i Flensborg. blev der om Natten og rejste hjem igen.

Lørdag den 27 og var da paa Hjemreisen i Vinum

Mandag den 1 Marts I Tønder til Revisionsmøde da jeg er bleven Revisor i Grevens Sted.

Tirsdag den 2 var Andresen fra Brede og jeg i Gram at revidere i Filialen.

Onsdag den 3 var i Skærbæk i samme Ærende.

Torsdag den 4 i Tønder at revidere sammen med Th. Thomsen og Andresen blev derude om Natten og fortsatte næste Dag til Middag.

Lørdag 6 var jeg i Toftlund i Amtsretten i Anledning af en Uoverensstemmelse med Regning fra Tiedemann Tønder vi delte Beløbet.

Søndag den 7 Anna Nielsens Forældre her fra om Eftermiddagen om Aftenen var L. Holdens, K. Degns og L. Bastian, D. Krøjer og de Gamle herinde

Mandagen 8 var jeg i Haderslev til Generalforsamling i Møllerforeningen. Jeg gik af ved Lodtrækning men blev genvalgt.

Torsdag den 11 i Skærbæk sammen med H. Sivertsen og Ellen.

Fredag den 12 i Tønder at revidere ved Regnskabets Afsl. H. Sivertsen og Ellen samt Thoma fulgtes med mig til Tønder, men rejste alle videre til Aabenraa

Lørdag den 13 i Tønder til Bankmøde, rejste videre til Aabenraa hvor jeg ankom kl. 9 ½ Aften

Søndag 14 Afstemningsdagen for 2. Zone oprandt

med smukt Vejr. Thoma og jeg rejste om Morgen
til Flensborg. Byen var fulde af Flag baade danske
og tyske men dog mest af de sidste især i Hoved-
gaden. Valgplakater var der opklæbet af i Udal fra
begge Partier, dog dominerede ogsaa her de tyske.
Mennesker var der af i Tusindevis men her gælder
det samme at Tyskerne var de dominerende. Alle
Togene blev modtagne af de engelske Besættelses-
tropper opstillede i fuld Krigsrustning med Maskin-
geværer i to Rækker uden for Banegaarden. Poli-
ti baade til Fods og til Hest patrullerede i Gaderne.
Efter aftale traf vi Kl. 1 Sivertsen og Ellen paa Bahn-
hofshotel og var saa sammen med dem Resten af

Dagen. Vi overværede en Højtidelighed med ned-
læggelse af Krands paa Krigergravene nede paa
den gamle Kirkegaard, paa Gustav Johansens og
Jessens grave. Var i Mørkningen en lille Visit oppe
hos Børrens. Børsen saa ikke særlig lyst paa For-
holdene. Man ventede ikke mere end 30% Stem-
mer for Danmark i Flensborg. Om Aftenen Kl. 9-10
begyndte Resultaterne fra de forskellige Valgloka-
ler i Flensborg at indløbe. Vi var i Borgerforeningen,
hvor der var fulde af Danskere. Stemningen var
forventningsfuld men efterhaanden sank den som
Resultaterne blev bekendt og ud paa Natten da Re-
sultaterne blev bekendt og ud paa Natten da Re-
sultaterne fra Landsognene indløb blev Tyskerne
helt vilde og raabte og sang idet de i Tusindvis drog
frem og tilbage i Hovegaden. Danskerne kunde nu
ikke mere vise sig med Dannebrogssflag, saa risike-
rede man at faa Prygl. Politi var magtesløs og lod
dem skraale. Kl. 12 ringede de med Kirkeklokkerne.
Kl. rigelig 1 efter at en hel Del af Resultaterne fra
Landsognene var indløbne og alle i Tyskernes favør
kulminerede Stemningen. Der blev holdt taler fra
Randen af den gamle danske Neptunsbrønd paa
Hovedtorvet lige uden for Flensborg Avis's Kontor,
hvor et stort Dannebrog lyste lige imod Talerne. Det
afvekslede med Taler og Sang "Schleswig Holstein.
Deutschland über alles" og andre ja endog Sal-
men "Ein fester Burg ist unser Gott" maatte holde
for. Vort Haab at Flensborg maatte komme med til
Danmark var unægtelig ikke bleven styrket.

Mandag Morgen Kl. 6 tog vi med Toget hjem, d.v.s.
H. Sivertsen rejste fra Tinglev videre til Danmark.

Søndag den 21 havde vi det ene hjemme

Onsdag den 24 Ragnhilds 1 Aars Fødselsdag. Vi
havde i Dag Besøg af en Bilfuld Fremmede fra
Aabenraa nemlig følgende Moder Anna, Olga og
Christoffer, min Søster Anna, Overpostinspektøren
fra Jylland Monderup, den vordende Overpostin-
spektor for Slesvig Andersen samt en Postmand
Peter Knutzsen senere Generaldirektør for Statsba-
nerne og saa vor Postmester Ryge fra Skærbæk. De
vilde være kommen kl. 12 og spist til Middag, men
kom først kl. 2 paa Grund af Motorstrejke. Kl. 7 ½
drog de afsted igen, og Thoma og begge de store
Børn tog med til Aabenraa.

Lørdag den 27 Tog med første Tog til Tønder til Ge-
neralforsamling i Banken Fader, Farbroder og L.
Bastian

[Dagbogen fortsætter ...]

ORDFORKLARING

Revisor	En person, der laver regnskaber for andre.
Revidere	At revidere et regnskab betyder at gå det igennem for fejl.
Filial	Afdeling af f.eks. en større bank.

1920

Danmark

Dänemark

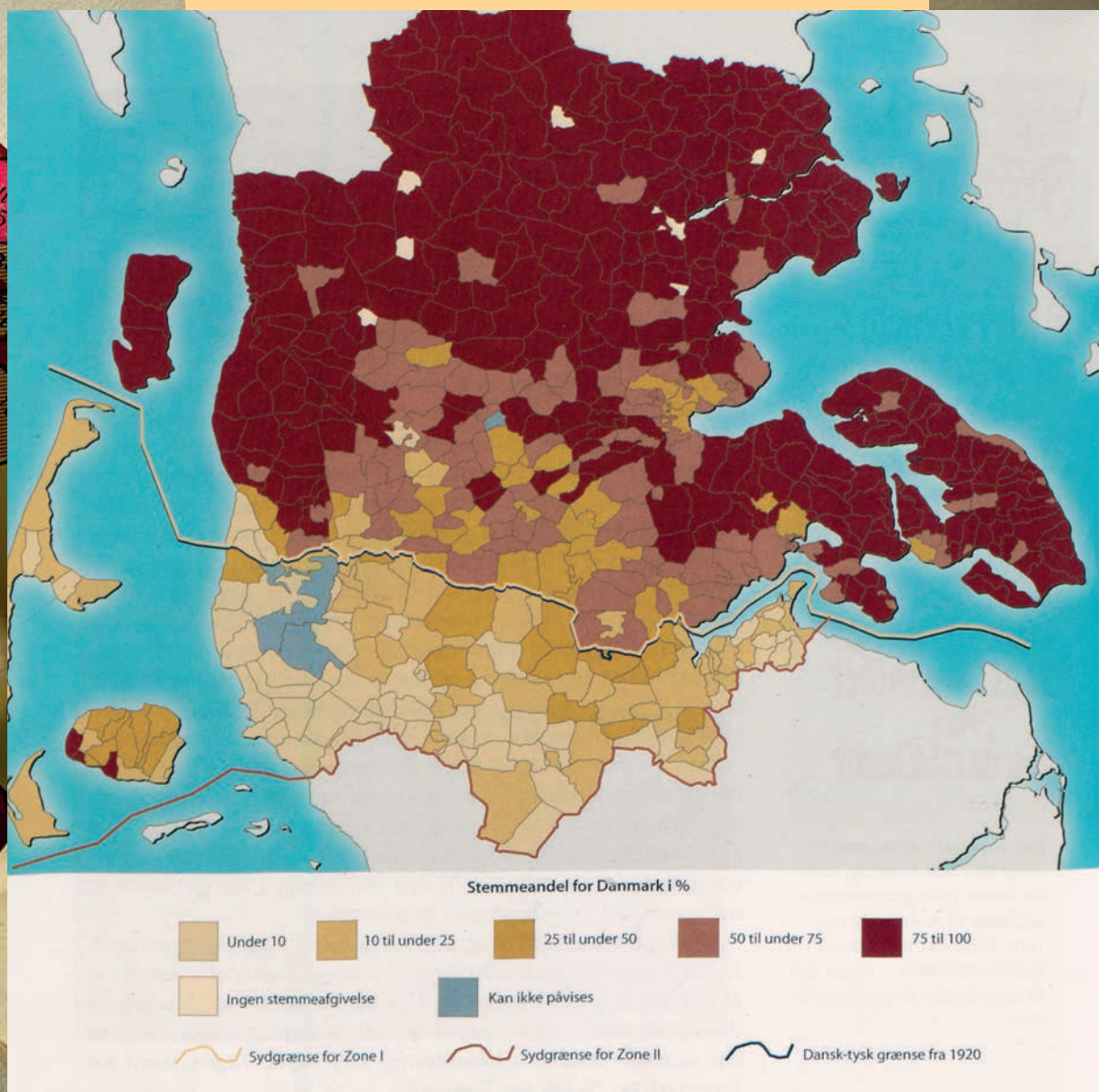
KORT OVER H.V. CLAUSEN-LINJEN, 1901

Den danske historiker H.V. Clausen (1861-1937) førte detaljerede lister over de sønderjyske landmænd og deres hjemmesprog og nationalfølelse, jordejendom mm. På grundlag af disse studier vidste Clausen, hvor langt mod syd dansk sprog og nationalfølelse gik. I 1901 indtegnede han på grundlag af disse studier "Nordslesvigs sydgrænse" på et kort. Den dansk-tyske grænse af i dag svarer næsten hertil.

KORT OVER STEMMEFORDDELINGEN EFTER AFSTEMNINGERNE I NORD- OG SYDSLESVIG

Folkeafstemningerne 10. februar og 14. marts 1920. Kortet viser fordelingen af de danske stemmer.

H.P. HANSSENS ERINDRINGER OM AT BLIVE FRATAGET MULIGHEDEN FOR AT HOLDE FESTTALEN TIL GENFORENINGSFESTEN I 1920

Der var forskellige opfattelser af, hvor den dansk-tyske grænse skulle gå. Uoverensstemmelserne fortsatte efter afstemningerne, idet H.P. Hanssen ikke fik lov til hverken at byde kongen velkommen, da han red over den gamle grænse ved Kongeåen, eller holde festtalen ved Genforeningsfesten i Dybbøl.

Aabenraa, d. 15. Juni 1920

I Dag modtog jeg følgende Skrivelse:

"Haderslev, d. 14. Juni 1920

Kære Hanssen !

Kredsudvalget har idag vedtaget at bede Dem om at ville byde Hans Majestæt Kongen^m Velkommen, naar han overskrider Grænsen. Det er sket ud fra den Betragtning, at Kongen skal bydes velkommen til Sønderjylland paa hele Befolkningens Vegne, og saa er ingen mere kaldet end De til at repræsentere den nordslesvigske Befolkning. Derfor vil jeg bede Dem om at tage imod Hvervet som et Udtryk for Befolkningens Vilje.

Med venlig Hilsen

sign. I. Smith. "

Paa denne Skrivelse svarede jeg omgaaende telegrafisk:
"Takker for Tilliden, skal med Glæde overtage Hvervet."

sign. H.P. Hanssen.

Det meddeltes mig senere, at Haderslev Kredsudvalg enstemmigt havde vedtaget at rette Opfordringen til mig, ogsaa Kredsmand P. Tønder, som fra første Færd af havde indtaget et fra mit afvigende Standpunkt til Grænsespørgsmaalets Ordning og senere hørte til mine skarpeste Modstandere indenfor Mindretallet, havde ved denne Lejlighed stemt for, at jeg under Hensyn til min Fortid skulde byde Kongen Velkommen, naar han overskred Grænsen.

Stiftamtmand Haarlev henvendte sig til Kredsudvalget i Haderslev og anmodede det om at vælge en anden Mand i Stedet for mig. Kredsudvalget erklærede, at det, da jeg havde modtaget Opfordringen, som var fremkommet uden Foranledning fra min Side, ikke saa sig i Stand til at foretage et andet Valg, medmindre jeg frivilligt træk mig tilbage. Efter at have mod-

taget denne Besked kom Stiftamtmand Haarlev til mig og bad mig meget høfligt om at trække mig tilbage og dermed stille Kredsudvalget frit overfor Valget af en Mand, der var bedre egnet til at byde Kongen Velkommen. Skønt Stiftamtmanden var meget elskværdig og som sædvanlig yderst høflig i Formen, kunde det, da han kom med et offentligt Hverv, ikke undgaas, at hans Anmodning under den givne Situation kun kunde opfattes som dybt krankende. Jeg havde imidlertid ikke attraaet Hvervet, og jeg erklærede derfor, at Kredsudvalget ikke behøvede at tage Hensyn til mig. Det stod det frit at foretage et nyt og bedre Valg.

Stiftamtmanden havde imidlertid endnu et Hverv. Der havde været Tale om at jeg skulde tale ved Genforeningsfesten paa Dybbøl, som var blevet lagt til Rette af mig, mens jeg endnu var Minister. Man ønskede imidlertid ogsaa at forebygge, at jeg talte ved denne Lejlighed, og Stiftamtmanden anmodede mig derfor endvidere om at trække mig tilbage som Taler paa Dybbøl og bifalde et Arrangement, hvorefter Grev Schack skulde være Enetaler ved den store Genforeningsfest. Jeg svarede dertil, at jeg selvfølgelig maatte betragte denne Anmodning som meget krankende under Hensyn til mit mangeaarige Arbejde i den senderjydske Sags Tjeneste. Men jeg vilde selvfølgelig ikke paanøde mig, og man skulde derfor ogsaa blive fri for mig som Taler ved denne Lejlighed. Om jeg imidlertid under disse Forhold i det Hele vilde deltage i Dybbølfesten, var selvfølgelig tvivlsomt, men den Sag maatte være Genstand for nærmere Overvejelse, inden jeg fattede min Beslutning.

Da mine Venner erfarede, at disse Anmodninger var rettet til mig, og at jeg som Følge deraf var traadt tilbage som den, der skulde byde Kongen Velkommen, naar han overskred Grænsen, og som Taler paa Dybbøl, vakte dette megen Indignation. Nis Nissen erklærede derefter, at under disse Forhold vilde han og hans Venner slet ikke deltage i Festen paa Dybbøl. Jeg forholdt mig helt passiv overfor Spørgsmaalet paa Grund af min personlige

Stilling.

Man maatte altsaa regne med, at den nordslesvigske Gruppe udeblev fra Festen, hvis Beslutningen om at udelukke mig som Taler ved denne Lejlighed blev opretholdt.

Sagen blev derefter optaget til ny Drøftelse og ordnet saaledes, at foruden Grev Schack skulde en Ordfører for hver af Vælgerforeningens 3 Grupper: den nordslesvigske Gruppe, Flensborggruppen og nordslesvigsk Arbejderforening tale ved denne Lejlighed. Det skulde overlades til Grupperne selv at vælge deres Ordførere. Den nordslesvigske Gruppe valgte derefter mig, Flensborggruppen Peter Grau og Nordslesvigsk Arbejderforening H. Lorenzen, Graaen, som Ordførere paa Dybbøl.

For ikke at forstyrre den Festglæde, der fyldte hele Folket, saa jeg bort fra, hvad der var forefaldet i Forvejen og godkendte Ordningen.

O.D. SCHACKS TALE TIL GENFORENINGS- FESTEN, 1920

Til Genforeningsfesten i Dybbøl den 11. juli 1920 blev der holdt en lang række taler. Hovedtalen blev holdt af amtmænd og lensgreve Otto Didriks Schack.

Deres Majestæter, Deres kgl. Højheder, højtærede Forsamling!

Paa Dybbøl Banke, det dyrebareste Sted, Danmark ejer, hvor Fortid og Nutid fører et Sprog, der stærkere end Mennesketunge formaar det, vidner om, at Herren har gjort store Ting imod os – mødes Danmarks Kongehus, Regering og Rigsdag – mødes Danmark selv i Dag med sønderjydske Landsmænd.

Saa skal da det Velkommen, der bydes af de Tusinder, der fra det genvundne Land' er stævnet hid i Dag, lyde saa varmt og hjerteligt, som det alene kan lyde fra Befolkningen sønden Aa til Danmarks Konge og Danmarks Folk.

Genforeningen bragte os ikke den Glædens Dag, vi haabede paa – og hvad der fylder vort Sind og ikke kan glemmes, skal heller ikke glemmes i denne Stund og paa dette Sted, men som en dyb og alvorlig Tone klinge med i det store Kor af Løfter og Tak, der fra Dybbøl Banke vil lyde ud i Fremtiden.

Men Fortrøstning og Taknemmelighed maa i Dag bære frem over det, der tynger. Med inderlig Tak vil vi mindes, at hvor Danmarks Konge hin Gang i Nattens Mørke besøgte de til Død og Undergang viede Skandser i en tabt Landsdel, der samles i Dag i Festdagens Glans en dansk Konge af samme Navn med sit Folk for at føre det tilbage til Moderlandet.

Hvem turde have haabet dette, da for 6 Aar siden den tyske Dybbølfest skulde overtyde Verden om, at dette Land for Danmark' var tabt for bestandig? Men Festsalutten fra den tyske Flaade fik et grufuldt Ekko, der rullede gennem Verdenskrigen. Da Kanontordenen forstummede, sang Dybbøllærken atter over Vang.

Og saa Dansk er dette Land og Folk hernede, at vi til Trods for det vidunderlige, vi oplever, føler:

Vort Møde her paa Dybbøl er ligesaa naturligt som den Fugls Kvidren, der for os staar som et Symbol paa det danske Folkesind; skal der fejres en Fest paa dette Sted, da maa det være et Møde som vort i Dag, hvor Dansk møder Dansk for ikke atter at skilles.

Og kommer vi hjem, færre og fattigere end vi drømte, og blandes der Afskedssmerte i Gensynets

Glæde paa denne Dag, der skiller Slægt og samler Slægt – der er dog noget, der er stærkere. Hvor Hjertet er for fuldt til at tolke sine Følelser i Ord, der sænker sig øje dybt i øje for at sige det undsigelige, der lyder kun Velsignelsen, der rummer alt, Anger og Tilgivelse, Tak og Løfter for Fremtiden, men først og fremmest Kærlighed, Kærligheden som forener i Adskillelsen, og som gør Genforeningen hellig, Kærligheden der samler alt dansk, hvor det end findes paa Jorden.

Gud velsigne dem dernede, der længes hen til os i Dag!

Gud velsigne dig og dit Hus, Kong Christian! Gud velsigne Danmark.

Det store Budskab, Genforeningen bringer til os Sønderjyder, er, at vi nu ikke mere skal bære dette Navn, men blive Danske, ikke kun i Sind, men ogsaa af Navn. Det er med Vemod, at vi giver Afkald paa dette Navn, under hvilket vi har elsket Danmark og alt, hvad der er dansk, med en Inderlighed og Hengivenhed, som den ikke fandtes større i Moderlandet, og det er med Sorg, at vi siger Farvel til det, fordi det endnu som Hædersmærke maa bæres af dem, vi ikke glemmer i denne Stund, og som vi vil bevare Troskab, saalænge der banker et dansk Hjerte dernede.

Men med inderlig Tak og Glæde tager vi imod Danmarksnavnet, mødes vi i Dag til Samarbejde for Danmarks Vel og Danmarks Fremtid. Den Kærlighed, der spirede og plejedes i de lange og trange Udlændigheds Aar, skal nu bære Frugt, – lød det vel før med særlig Varme i den Sang, vi vel hyppigst har sunget hernede: »Mig fryder din Ros, din Ære, mig knuger din Sorg, dit Savn,« saa skal det nu vise sig, at vor Kærlighed var saa stærk og ægte, at vi kan indfri vore Løfter, at vi vil møde Kravene og være med til at bære Byrderne, at det er sandt, naar vi synger videre: »Hver Glans, hver Plet vil jeg bære, som falder paa Danmarks Navn,« og at »om Trængsel og Nød du fristed, jeg elsker dig dobbelt ømt.«

Vi skal være dig gode og trofaste Sønner og Døtre, Danmark, det lover vi dig i Dag, – det giver vi dig Haandslag paa, Kong Christian!

Ja, om Kongen samler vi os i denne Stund, den største vor Slægt har oplevet.

Naar i svundne Dage Folket havde valgt sin Konge, stævnede de til Tinge for at hylde ham under aaben Himmel. Den 10. Februar, da vi Sønderjyder stemte os hjem, kaarede vi Kong Christian af Danmark til vor Konge. I Dag løfter vi, allesammen, vor Konge paa Skjold, som frie Mænd og Kvinder hylder vi Danmarks Konge og Dronning, nu ogsaa vor Konge og Dronning, idet vi samles i et tusindstemmigt Hyldestraab.

Kong Christian og Dronning Alexandrine leve!

DEN NORDSLESVIGSKE VÆLGERFORENING

ADGANGSKORT No. 3790

GENFORENINGS-
FESTEN
PAA DYBBØL

NIELS NEERGAARDS TALE TIL GENFORENINGSFESTEN, 1920

Til Genforeningsfesten i Dybbøl den 11. juli 1920
blev der holdt en lang række taler, blandt andet af
statminister Niels Neergaard.

Deres Majestæter, Deres kongelige Højheder, Landsmænd fra Nord og Syd!

Det er mig en kær Pligt paa den danske Regerings Vegne at takke for de Velkomstord, der blev rettet til os. Ja, Tak fylder vort Sind i disse Eventyrets Dage, hvor vi drager med Kongen ind i det gamle danske Sønderjylland. (Stærke Hør!)

Hvor vi kommer hen, fyldes vore Hjerter med Glæde og Taknemmelighed over den Jubel, den Trofasthed mod Kongen, mod vort gamle Land. Hvor har vi følt, at vi er et stærkt og livskraftigt Land. Det maatte ofre 6000 Sønner, men det rejste sig igen med Genfødelsens Styrke. Det Folk, vi har set i Jubel og Lykkefølelse, er et Folk med Livskraft og Styrke.

Vi er vandret herop ad alle Danskes Smertensvej, den Vej, de tavse Mænd i 1864 vandrede. De viste den faste Vilje til at værgе den sidste Rest af Sønderjyllands Jord. Dem skylder vi Ære og Tak. Derfor er vi glade for at se Veteranerne blandt os i Dag. Alt, der er vokset og trivedes her, vilde ikke være vokset, hvis Blodofret ikke var bragt, hvis der ikke var kæmpet med Haab om, at dette Blod ikke var ofret forgæves.

Men det er ikke en ublandet Glædessag. En bitter Smerte maa trods al Glæde fylde vort Sind for dem, der har kæmpet saa trofast. Paa Regeringens og hele det danske Folks Vegne siger jeg: De skal ikke blive glemt. (Bifald). Det er en Ærespligt for enhver Regering at støtte dem og af yderste Evne opretholde Sprog og Folkelighed, som de har ofret taprest for.

Dage som disse falder med Ansvars Magt. Hvor har ikke Sønderjyderne længtes mod denne Dag? Men den paalægger hver af os en Pligt. Vi taler om Genforening. Sagen er, at aldrig i vor tusindaarige Historie har Sønderjylland været et med Danmark. Først nu sker det efter Sønderjydernes egen lykkelige Vilje. Det er en Æresforpligtelse at hævde vort danske Sprog i Grænselandet.

Men vi har ogsaa en anden Ærespligt. Vi krævede Retten i Trængselens Dage, – den samme Ret vil vi give dem, der mod deres Vilje kom med til Danmark. (Stærke hør). Danmark har et Folk, en Tro, et Sprog. Jeg maa synes, at vort Land maa gaa en lysere Fremtid i Møde; Vort Folk er ikke alene større, men et nyt, sundere, livskraftigere. Hernede har vi lært at staa fast paa en Sag. Et Fædreland, et Sprog. Vi vil elske det højere og inderligere. En lutret Kærlighed strømmer det i Møde. Et Leve for vort Fædreland. (Stærke Hurra).

KOLOFON

Genforeningen 1920 – et kildehæfte

2. udgave 2020

Tekst: Rigsarkivet

Layout: Lind Graphics

Fotografier og kilder: se listen nedenfor

Side 1 (forsiden)

Agnes Slott Møllers scrapbog - fotograferet af Tom Jersø fra Agnes Slott Møllers arkiv: Slesvig-minder, pakke 697, Rigsarkivet Aabenraa

Side 2

Kort over H.V. Clausen-linjen, 1901 – fotograferet af Tom Jersø fra Franz Christopher von Jessen: Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie: Dokumenter, Aktstykker, Kort og statistiske Oplysninger vedrørende Sønderjylland, 1901

Foto fra genforeningsfesten den 11. juli 1920, hvor Dannebrog blev kastet ned fra himlen, Museum Sønderjylland, ISL

Side 4 - 5

Adresse til fordel for pragfredens \$5, 1869 – fotograferet af Tom Jersø fra Arkivskaber: Landsarkivet for Sønderjylland, Topografica Arkivserie: Sønderjylland, Topografica pakke 16-18, Rigsarkivet Aabenraa + transskription

Side 6 - 7

Postkort fra H.P. Hanssen til historikeren Aage Friis skrevet i kodesprog fra Aage Friis' arkiv, Korrespondance, 1887-1949, pk. 16, Rigsarkivet København

Aabenraa-resolutionen, 18. november 1918 – fotograferet af Tom Jersø fra H.P. Hanssens arkiv: Korrespondancesager vedrørende fastsættelse af reglerne for afstemningen i 1. og 2. zone, 1919-1920, pakke 272/158, Rigsarkivet Aabenraa + transskription

Side 8 - 9

H.P. Hanssens tale på Folkehjem 17.11.1918

– fotograferet af Tom Jersø fra H.P. Hanssens arkiv: Optegnelser til foredrag 1891-1918, pakke 272/118, Rigsarkivet Aabenraa + transskription

Foto af folkemængde, der lytter til H.P.

Hanssens tale fra folkehjem, Museum Sønderjylland, ISL

Brev fra gårdejer P. Gad i Hejsel til

Rigsdagsmand H. P. Hanssen, 1918

(transskription) fra H.P. Hanssens arkiv:

Breve fra forskellige, 1867-1936, pakke 272/-48, Rigsarkivet Aabenraa

Side 10 - 11

Nicolai Svendsens erindringer om den sociale nød i byen Haderslev efter 1. Verdenskrig, 1935

fra Nicolai Svendsens arkiv: Manuskripter og koncepter 1850-1966, pakke 712/64, Læg III Mens vi ventede: Stemninger og tilstande, Rigsarkivet Aabenraa

Side 12 - 13

Foto af H.P. Hanssen (1862-1936), Museum Sønderjylland, ISL

Smædebreve sendt til H.P. Hanssen, 1918 fra H.P. Hanssens arkiv: Breve og dokumenter vedr. Tysklands sammenbrud og Nordslesvig, 1918, pakke 272/-158, Rigsarkivet Aabenraa

Side 14 - 15

Referat fra møde på Askov højskole,

4.-5. januar 1919 (transskription) fra Martin Hammerichs arkiv, Materiale vedr. Sønderjylland og dansk-tyske forhold, nr. 21, Kammerherre Kriegers udvalg vedrørende Slesvigs genforening med Danmark 1918-19, Rigsarkivet København

Side 16

Uddrag af urmager Anders Jensen Marcussens

dagbog, 1919 - fotograferet af Tom Jersø fra Anders Jensen Marcussens arkiv: Erindringer, dagbog og manuskripter 1870-1922, pakke 503/-2, Rigsarkivet Aabenraa + transskription

Side 17

Foto af børn, der kigger på Valgplakater, Flensborg og foto af gade med flag i Flensborg fra Museum Sønderjylland, ISL.

Side 18 - 19

Plakat over protestmøde afholdt på Knivsbjerg, 1919 - fotograferet af Tom Jersø fra Landsarkivet for Sønderjylland, Forskelligt, pk. 7-10, Rigsarkivet Aabenraa
Versailles-traktaten fra Pjecesamlingen, Rigsarkivet Aabenraa (+ transskription)
Erklæring fra den slesvig-holstenske landsforsamling i Rendsborg den 3. juli 1919 (transskription + oversættelse) fra Museumssamlingen, Rigsarkivet Aabenraa

Side 20 - 21

Landråd Siemons afsked med folk i Aabenraa bragt i Apenrader Kreisblatt, 17. januar 1920 fra Apenrader Kreisblatt, 17. januar 1920, Rigsarkivet Aabenraa + transskription og oversættelse fra tysk
Landråd Loews afsked med folk i Haderslev bragt i Haderslebener Kreisblatt, 14. januar 1920 fra Haderslebener Kreisblatt, 14. januar 1920, Rigsarkivet Aabenraa + transskription og oversættelse fra tysk

Side 22 - 23

Agitation med stofprøve – fotograferet af Tom Jersø fra Museumssamlingen, Rigsarkivet Aabenraa

Side 24 - 25

Fire danske afstemningsplakater tegnet af Harald Slott-Møller (1864-1937), Joakim Skovgaard (1856-1933) og Rasmus Christiansen (1863-1940) og fire tyske afstemningsplakater tegnet af Alexander Eckener (1870-1944) og Paul Haase (1873-1925), Museum Sønderjylland

Side 26 - 27

Uddrag fra møller Aage Jacobsens dagbog, 1920 - fotograferet af Tom Jersø fra møller Aage Jacobsens arkiv: Dagbøger, 1900-1947, Rigsarkivet Aabenraa + transskription

Side 28 - 29

Afstemningssedler og kort over afstemningsresultater - fotograferet af Tom Jersø fra Museumssamlingen, Rigsarkivet Aabenraa
Kort over H.V. Clausen-linjen, 1901 fra Franz Christopher von Jessen: Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie: Dokumenter, Aktstykker, Kort og statistiske Oplysninger vedrørende Sønderjylland, 1901
Kort over stemmefordelingen efter afstemningerne i Nord- og Sydslesvig tegnet af Jørgen Andersen og bragt i Sønderjyllands historie, 2009, bd. 2.

Side 30 - 31

H.P. Hanssens erindringer om at blive frataget muligheden for at holde festtalen til Genforeningsfesten i 1920 fra H.P. Hanssens arkiv: Ufuldendt manuskript til Bd.5 af "Et tilbageblik", 1900-1936, pakke 272/-209, Rigsarkivet Aabenraa

Side 32 - 33

Diverse vedr. Genforeningen - fotograferet af Tom Jersø fra Museumssamlingen, Rigsarkivet Aabenraa
O.D. Schacks tale til Genforeningsfesten (transskription) fra Otto Didrik Schacks arkiv: Diverse vedr. Genforeningen, 1919-1920, Pakke acc. 1689-21:-acc. 1689-22, Rigsarkivet Aabenraa
Niels Neergaards tale til genforeningsfesten (transskription) gengivet i Avisen Hejmdal, 12. juli 1920, Rigsarkivet Aabenraa

Kilderne findes i original og i transskriberet udgave på kilderne.dk/kildekataloget.

RIGSARKIVET

RIGSARKIVET

Rigsarkivet rummer over 460 kilometer danmarkshistorie. Hvis alle kasserne med dokumenter og protokoller blev sat ved siden af hinanden, kunne de nå fra Skagen til Flensborg i Tyskland. Hver eneste kasse kan rumme mange hundrede dokumenter.

Rigsarkivet er hele Danmarks hukommelse. Vores formål er at indsamle og opbevare historiske kilder og data fra myndigheder i Danmark og at stille dem til rådighed for offentligheden på nettet og på vores læsesale. Privatpersoner, forskere og myndigheder bruger Rigsarkivets samlinger til at finde enkelte oplysninger om sig selv om f.eks. adoption, lave slægtsforskning, finde dokumentationsoplysninger til retslig brug om f.eks. deres hus, finde arvinger i arvesager eller forske i historiske emner som f.eks. 2. verdenskrig.

Vi afsætter alle spor hos myndighederne i form af dokumenter og data. Din historie findes også hos Rigsarkivet f.eks. i en jordemoderprotokol fra dengang du blev født. Eller i en kirkebog hvis du er blevet døbt. Hos Rigsarkivet gemmer vi myndighedernes dokumenter og oplysninger for evig tid. De kaldes kilder. Og data. De fortæller historien om Danmark. Og om din historie og dokumenterer vores samfund.

DIN HISTORIE ER
DANMARKS HISTORIE